

Párhuzamos politikai valóságok

– filozófiaesszé Európa két hagyományáról

Egyre inkább mélyülni látszik a szakadék Európa legfőbb szellemi törésvonala mentén. A felvilágosodás individualizmusa – amely a mindenek felett álló, abszolút szabad „istenember” bölcsője – és a kereszténység közösségbe vetett hite és az értékelvűsége között. Mindkettőnek lenne létjogosultsága ugyan, de még az utóbbi mértékletességet gyakorol, addig az előbbi egyre inkább szélsőségesebbé válik – ezáltal esélyt sem adva a közös nevezőre jutásnak.

Magatartásában a szélsőséges gőg és az alázat, illetve a mérhetetlen önzőség és a mértékletes szeretet között látunk egyre nagyobb szakadékot – a túlzások miatt egyre kevésbé képes a párbeszédre. Mondhatni, hogy a felvilágosodás kori értékek politikai artikulációja, a liberalizmus modern kori formája az aránytévesztés hibájába esett, ami lehetetlenné teszi az értékek valamiféle szintézisét.

Európa szellemi hagyománya kettőséget mutat ma. Az első (és korábbi) forrás a kereszténység mint értékteremtő hagyomány, függetlenül az azt közvetítő, sokszor csetlő-botló, de mindenképpen jó szándékú egyházi intézményektől és az egyházszakadásoktól. A Teremtőben, illetve a létezéséből fakadó transzcendens normákban való hit, a tízparancsolat iránymutatása, a jézusi szeretet „személyentúlísága”, a családi közösség szentsége, az embertársaink iránti alázatosság és a közösségekbe vetett hit – mindmind a keresztény szellemiség alappillére. Ezáltal az ebben a szellemi kategóriában élő európai embernek ezek mind-mind iránymutatásként szolgálnak a döntéseihez, cselekedeteihez.

A másik európai hagyomány jóval fiatalabb, talán kevésbé tűnik kopottnak. Leginkább, mert a modernség hamis látszatát is önmagára öltötte. A felvilágosodás korában kialakuló „naiv hit”,

mely szerint a természet teljes mértékben megismerhető, legyőzhető és átalakítható egyfajta „polgári”, Isten és transzcendens normák nélküli mesterséges élettérre, egy modern társadalommá, amely a szabad individuumok cselekvési területe lesz, a másik európai hagyomány alapja.

Az első, a keresztényi hagyomány leginkább a kereszténydemokráciában, illetve a konzervatívizmusban és néhol a nemzeti radikalizmusban jelenik meg mint politikai tartalom. Az utóbbi pedig a liberalizmusban, illetve a marxizmust levetkőző szociáldemokráciában.

Persze ez a fajta általánosítás kritika alá vonható az egyedi tapasztalok által, de az európai szellemi folyamatok, illetve a politikai meggyőződések közti törésvonalak megértéséhez mindenképpen elégségesek. Így jól láthatóan két egymással szembenálló hagyományra hivatkozva alakul ki a legmélyebb törésvonal az európai kultúrában, illetve a politikumban. A két hagyomány ugyanis teljesen mást gondol arról, hogy mi Európa. Hogy mit kell védenünk, óvnunk, megőriznünk. Mit kell átörökítenünk – mint legfontosabb irányelvet – az utódainkra. És persze a morális dimenziót is nézve, hogy mi a jó, helyes döntés és cselekedet, és mi a helytelen, rossz.

Nézzünk két szimbolikus, ugyanakkor meghatározó példát erre a szembenállásra a politikai valóságban! Értékelve, nem csupán objektíven bemutatva.

A keresztény szellemiség a hagyományos családmódlben hisz, a férfi és a nő testi-lelki, illetve gazdasági kapcsolatában, amelynek célja a gyermeknemzés és -nevelés, illetve a keresztényi normák átörökítése; és természetesen az egyén boldogságának záloga is. A liberális szellem ezzel szemben az egyén abszolút szabadságját hirdeti; abban az értelemben, hogy

úgy gondolja, az egyén a korlátok nélküli autonómiájából fakadóan eldöntheti azt, hogy milyen családmódelben éli le az életét. Azaz szabadon eldöntheti, hogy milyen nemű emberrel lép házasságra, és ha a nemük azonos, akkor is joguk legyen gyermek nevelni, persze örökbefogadás által. Az utóbbi szellemi hagyomány azonban egyre szélsőségesebbé vált. Jelenleg ott tart, hogy nem csupán a keresztény családmódellet kérdőjelezi meg az egyén szabadságából fakadóan, hanem azt is felveti, hogy ha van rá „technikai lehetőség”, akkor lehessen születési nemet váltani, férfiből nővé, nőből férfivá válni, vagy valamilyen harmadik, negyedik féle nemet választani. És így, ebben a formában is gyermeket nevelni.

S mindez nem csupán a szexuális irányultság kérdése, hisz az valóban magánügy, amelybe sem másik ember, sem közösség, sem pedig világi hatalom nem szólhat bele. Hanem a családmódel és a szabadságjogok határainak kérdése. Házasodhatnak-e azonos neműek, vagy sem? Örökbe fogadhatnak-e gyermeket azonos nemű párok, vagy sem? Kell-e, és ha igen, akkor milyen többletjogokat biztosítani a szexuális másságnak? Mihez van joga és milyen előnyöket élvez a család? Milyen családmódel? És így tovább...

Ilyen és ehhez hasonló kérdések merülnek fel az egyre inkább kettészakadó, egymástól egyre inkább eltávolodó szellemi hagyományok között... A távolodás oka pedig a modern liberalizmus végtelen gögje, egyre mértéktelenebb határnélkülisége, amely az építkezésből egyre inkább a rombolásba torkollik.

És így szakad ketté a politikum két egymással szemben álló politikai valósággá, realitássá is, ami jól kitapintható a jogszabályok változásaiból is.

De egy másik sarkalatos és egyre inkább hűsbavágó probléma, a bevándorlás és a demográfiai gondok mentén is ugyanezt a szembenállást figyelhetjük meg.

Európa „öslakossága” fogyatkozik – ez tény. Egyre kevesebb gyermek születik, ami most már a népességfenntartás szempontjából is komoly jövőbeni, társadalmi és gazdasági problémát jelent. A keresztényi alapon álló politikum, amely a hagyományos családmódelben hisz, egyre inkább igyekszik különböző többletjogokkal és

anyagi támogatásokkal megoldani ezt a válságot. Amely egyre nehezebb a „mának élő” fogyasztói társadalomban, hisz aki több gyermeket vállal, szükségszerűen lemarad anyagiakban. A fogyasztói társadalom lényege az, hogy egyrésztől végtelen vágyat gerjeszt a felkínált termékek iránt, másrésztől pedig félelmet ébreszt a lemaradás lehetősége miatt. Így az egyén egyre inkább érzi úgy, hogy ha több gyermeket vállal, akkor ő és az utódai is lemaradnak, kimaradnak az életet megkönnyítő anyagi javak megszerzésének versenyében. Ezért is vállal a jólétbe belekényelmesedő európai ember egyre kevesebb gyermeket. (Persze mindez a megállapítás csak az akaratlagos gyermekvállalásra vonatkozik!) A keresztényi kultúra szellemi alapjain álló politikum a népességfogyást igyekszik anyagi támogatásokkal kiküszöbölni; illetve egyre nagyobb erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy az anyagi többlet mellett valamiféle „divatot”, trendet is teremtsen a többgyermekes családmódelnek. Ez talán a legnehezebb vállalkozása...

A modern liberalizmus hagyományain alapuló politikum ezzel szemben jónak tartja a fogyasztás folyamatos növelését, mind makrogazdasági szempontból, mind pedig az egyén boldogulása tekintetében. Éppen ezért nem is erőlteti a családtámogatási ellátások mértékének növelését. Ezzel szemben, mondhatni, hogy a már évtizedek óta létező, az utóbbi években felpörgő külső migrációt tartja helyes útnak a népességfogyás megállításához. Azaz a minden kontroll nélküli befogadást; ezért a beérkező tömegek tanítása, beilleszkedésének támogatása lesz a politikai cselekvésének alapja.

Az utóbbival a probléma csupán az, hogy egy olyan kulturálisan különböző néptömeg integrációját igyekszik elősegíteni minden politikai eszközzel a liberális politikai aktor, amely annyira különbözik mindkét(!) európai hagyománytól, hogy végső soron a békés együttélés kerül veszélybe. Sőt! Talán a kereszténységet kevésbé kell féltetni a jobbára muszlim néptömegek érkezésétől (hisz a keresztény közösségek az évszázadok során számtalanszor bizonyították, hogy képesek a vészorkszakokban a túlélésre), mint a felvilágosodás korában született, a liberalizmus által politikailag is artikulált hagyományokat. Hisz, ha a muszlim kultúra valamit nem fogad el Európából,

az a szabadságjogok kiterjesztése, az egyén autonómiája, a női egyenjogúság és minden olyan érték, amiért a liberálisok harcoltak az elmúlt két-száz év során.

Ezen kellene elgondolkodnia a modern liberalizmus egyre szélsőségesebb képviselőinek. Mert ez már nem hit, hanem racionalitás kérdése.

Így a két példán keresztül is látszik, hogy bár több törésvonal is létezik az európai gondolkodásban, a két szemben álló szellemi-kulturális hagyomány nagyban meghatározza, hogy mit gondolunk a jelenről és a valóságról. Hogy miként akarjuk megoldani a politika eszközeivel a mindannyiunk számára létező társadalmi problémákat.

Persze a sor még bőven folytatható. A lényeg viszont az, hogy ha Európa a törésvonal mentén

olyan mértékben kettészakad, hogy gyakorlatilag két párhuzamos politikai valóság él egymás mellett, akkor nincs esély a megmaradásra mint önálló entitással bíró civilizáció.

Egy olyan erős civilizációt, mint Európa, persze nem lehet kívülről megdönteni, elpusztítani; előbb belülről kell szétesnie ahhoz, hogy egy globális nyomás alatt megroppanjon. És ennek a kezdőpillanatnak vagyunk a szemtanúi most.

Itt az idő arra, hogy kicsit megálljunk, elgondoljunk, megvizsgáljuk a létező szellemi hagyományainkat, és képesek legyünk a szélsőségekből visszafogva közös nevezőre jutni, mielőtt nem lesz késő.

Mert ez ma már nem csupán politikai, hanem létkérdés.

Szabad akarat II.